

Poklicna matura iz slovenščine

(Velja od spomladanskega roka 2018)

Ustni del izpita

Izpitni listič sestoji iz naslednjih vprašanj:

Književnost

- 1. Glasno branje umetnostnega besedila oziroma odlomka umetnostnega besedila**
- 2. Vodena interpretacija prebranega besedila**

Jezik

- 3. Jezikovna vprašanja ob krajšem neumetnostnem besedilu**

Dijak dobi za:

- glasno branje (odlomka) umetnostnega besedila do 4 točke,
- vodeno interpretacijo do 15 točk,
- odgovore na jezikovna vprašanja do 15 točk,
- kulturo dialoga do 6 točk.

Pisni del izpita

Sestoji iz:

1. izpitne pole - 30 točk

Ob neumetnostnem besedilu dijak odgovarja, dopolnjuje, samostojno oblikuje kratke odgovore, popravlja besedilo, tvori krajše neumetnostno besedilo dane besedilne vrste, in sicer:

- publicistično besedilo (npr. poročilo, novico, predstavitev osebe, intervju, komentar),
- strokovno besedilo (npr. predstavitev predmeta, predstavitev postopka, navodilo za delo),
- uradni dopis (npr. zahvalo, opravičilo, vabilo, prošnjo, prijavo, pritožbo),
- javno obvestilo, javno vabilo.

2. izpitne pole - 30 točk

Dijak bere odlomek iz umetnostnega besedila in piše vodeno ali samostojno interpretacijo odlomka. Odlomek opredeli glede na književno zvrst/vrsto, ga povzame, razlaga odlomek in njegove značilne prvine, npr. teme, motive, književne osebe, književno dogajanje, prostor in čas, utemelji problem s primerom iz odlomka, povzame ugotovitve, presoja problem v odlomku in na splošno.

Dijak dobi za:

- znanje in razumevanje besedila do 6 točk,
- razčlenbo in razlago besedila do 6 točk,
- predstavitev dejstev in stališč do 6 točk,
- sintezo in vrednotenje do 6 točk,
- jezikovno pravilnost in slogovno ustreznost do 6 točk.

IZPITNE VSEBINE

Književnost

Ustni del izpita

Obvezna besedila

Pojmi, prvine za interpretacijo

Biblija

Nastanek, sestava, kulturni in literarni pomen.

Prilika o izgubljenem sinu

Prilika kot vrsta pripovedi, kratke zgodbe; njene značilnosti, namen.

Antična književnost

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Homer: Odiseja
ali

Epika. Junaški ep. Mitološka podlaga: mit o trojanski vojni. Način pripovedovanja, opisovanja: epska širina.

Homer: Iliada

Dramatika. Dramatska dogajalna zgradba. Tragedija, tragičnost, vzroki tragičnosti. Antično gledališče.

Sofoklej: Kralj Ojdip
ali

Sofoklej: Antigona

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Pomen obdobja.

Srednji vek

Pridiga o grehu in pokori
(Brižinski spomeniki II)

Brižinski spomeniki. Vsebina in pomen. Pridiga kot polliterarna vrsta; njene značilnosti, namen.

Ljudsko slovstvo

Motivno-tematske in jezikovno-slogovne značilnosti. Zvrsti in vrste. Pomen ljudske tradicije.

Od lepe Vide

Epska ljudska pesem: motivi, jezik in slog.

Evropska renesansa

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci.

Shakespeare: Romeo in Julija

Renesančna tragedija, vzroki tragičnosti. Dramatska dogajalna zgradba. Renesančno gledališče.

Reformacija, protireformacija in barok na Slovenskem

Časovna umestitev in kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Trubar: Proti zidavi cerkva

Protestantske ideje v besedilu. Jezik in slog.

Svetokriški: Na noviga lejta dan

Pridiga kot polliterarna vrsta; njene značilnosti, namen. Baročni slog.

Razsvetljenstvo na Slovenskem

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Obvezna besedila

Linhart: Ta veseli dan ali Matiček se ženi

Evropska romantika

Puškin: Jevgenij Onjegin

Romantika na Slovenskem

Prešeren: Sonetni venec (1., 7., 8., 15. sonet)

Prešeren: Zdravljica

Prešeren: Krst pri Savici

Evropski realizem in naturalizem

Flaubert: Gospa Bovary

Dostojevski: Zločin in kazen

Zola: Beznica

Ibsen: Strahovi

Med romantiko in realizmom na Slovenskem

Jurčič: Deseti brat

Jenko: Tilka
ali

Jurčič: Telečja pečenka

Pojmi, prvine za interpretacijo

Začetki slovenskega gledališča. Komedija, komičnost, vrste komičnosti. Razsvetljenska in prerodna miselnost.

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Romantična književna oseba, njen pogled na življenje. Roman v verzih.

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Sonet. Zgradba Sonetnega venca. Teme, motivi, pesniške podobe. Romantične značilnosti.

Zgradba, oblika. Nacionalna in politična ideja.

Zgradba pesnitve. Oblika, sestava kitic: povezava z dogajanjem. Teme, motivi, pesniške podobe. Epsko in lirsko. Romantične značilnosti.

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Realistični roman. Književna oseba, motivacija za njeno ravnanje. Vloga družbenih okoliščin oz. književnega prostora in časa.

Psihološki realistični roman. Miselnost in ravnanje glavne književne osebe. Vloga družbenih okoliščin oz. književnega prostora in časa.

Naturalizem. Naturalistični roman: teme, motivi, jezik in slog; vpliv dednosti, časa in okolja na življenje književnih oseb.

Realistična, tezna, meščanska drama. Odnosi med književnimi osebami, njihove vloge v družinskem in družbenem življenju. Analitična dramska tehnika.

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Začetki slovenskega romana. Zgradba, zgodba. Pripovedovalec, njegovo oblikovanje književnih oseb, književnega prostora in časa. Romantične in realistične prvine.

Začetki slovenske novele. Značajevka, obraz. Pripovedovalec, njegov pogled na književno osebo. Humorne prvine. Realizem in romantika v besedilu.

Obvezna besedila

Pojmi, prvine za interpretacijo

Kersnik: Jara gospoda

Realistična povest. Književne osebe: njihov položaj v družbenem okolju, medosebni odnosi, vrednote, motivacija za ravnanje.

Tavčar: Visoška kronika

Zgodovinski roman. Književna oseba v vlogi pripovedovalca. Psihološka oznaka glavnih književnih oseb; dejavniki, ki vplivajo na njihovo ravnanje.

ali

Povest. Okvirna pripoved. Pripovedovalec, njegov odnos do upovedene resničnosti. Vpliv usode in družbenih razmer na življenje književnih oseb. Romantika in realizem v besedilu.

Tavčar: Cvetje v jeseni

Obraz kot pesniška vrsta. Zgradba, oblika. Pesniške podobe. Realistični pogled na naravo. Romantične prvine.

Jenko: Obrazi (uvodni, 5., 7., 10.)

Ponarodela lirsko-epska pesem z biografskim ozadjem. Navezava na motiv ljudske pesmi. Jezik in slog.

Gregorčič: Njega ni

Balada. Realistični slog. Epske in dramske prvine.

Aškerc: Mejniki

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Evropska moderna

Wilde: Saloma

Avtorjeva obdelava biblijske snovi. Dekadenco in simbolizem v besedilu. Poetična drama, pesniške podobe, njihov pomen.

Nova romantika/moderna na Slovenskem

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Kette: Na trgu

Podoknica. Impresionistične prvine, simboli. Oblika pesmi, zvočni učinki.

Murn: Sneg

ali

Murn: Ko dobrave se mračne

Razpoloženska, miselna lirika. Bivanjska tema, motivi. Zgradba pesmi. Impresionizem in simbolizem v besedilu.

Cankar: Na klancu

ali

Cankar: Hiša Marije Pomočnice

Književne osebe, vpliv družbenih pojavov in usode na njihovo življenje. Zgradba romana. Motivi, vodilni motiv. Realizem in simbolizem v besedilu.

Cankar: Hlapci

Tematska in idejna analiza. Tragičnost. Oznaka oseb.

Cankar: Podobe iz sanj, Kostanj posebne sorte

Črtica. Tema, motivi. Družbeno-zgodovinsko ozadje. Subjektivno pripovedovanje. Simboli.

Župančič: Duma

ali

Župančič: Z vlakom

Pesnitev z domovinsko temo, motivi. Pesniške podobe, njihov pomen, razmerje med njimi. Zgradba pesnitve, dvodelnost.

Obvezna besedila

Svetovna književnost pred 2. svetovno vojno

Kafka: Preobrazba

Slovenska književnost pred 2. svetovno vojno

Kosovel: Slutnja

Kosovel: Ekstaza smrti

Kosovel: Kons 5

Grum: Dogodek v mestu Gogi

Pregelj: Matkova Tina

Voranc: Samorastniki

ali

Voranc: Boj na požiralniku

Kranjec: Režonja na svojem

Slovenska književnost med 2. svetovno vojno

Destovnik - Kajuh: Bosa pojdiva

Smeri v slovenski književnosti po 2. svetovni vojni

PESNIŠTVO

Menart: Croquis

Pojmi, prvine za interpretacijo

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Motiv preobrazbe, povezava z drugimi motivi besedila. Novela, pripovedna groteska. Način pripovedovanja, modernizem v besedilu.

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Pesniške podobe, občutje, impresionistične prvine, nominalni slog.

Pesniške podobe, občutje. Ekspresionistične motivnoidejne in jezikovno-slogovne značilnosti. Vizionarska pesem.

Konstruktivistična pesem. Motivno-idejne in jezikovno-slogovne značilnosti.

Simultano gledališče. Dramska tehnika. Prikaz, problematika dramskih oseb. Ekspresionistične, simbolistične, realistične prvine. Grotesknost.

Novela. Položaj glavne književne osebe v družbenem okolju oz. zgodovinskem trenutku. Ekspresionistične, simbolistične, realistične, baročne prvine.

Socialnorealistična novela. Vpliv družbene razslojenosti na življenje književnih oseb (malih ljudi), njihove lastnosti in simbolični pomen. Epske in dramske prvine, jezik in slog.

Socialnorealistična novela. Vpliv družbenega in naravnega okolja na življenje književnih oseb (malih ljudi). Simbolika in grotesknost. Epske in dramske prvine, jezik in slog.

Socialnorealistična novela. Vpliv družbeno-zgodovinskega dogajanja na življenje književnih oseb (malih ljudi), njihova miselnost. Epske in lirske prvine, jezik in slog.

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Prepletanje osebne in družbene (vojne) teme. Motivi, pesniške podobe.

Značilnosti literarnih smeri. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja

Intimistična pesem: tema, motivi, pesniške podobe, jezik in slog.

Obvezna besedila

Pavček: Pesem o zvezdah

Kovič: Južni otok

Zajc: Črni deček

Strniša: Večerna pravljica

Makarovič: Odštevanka
ali

Makarovič: Zeleni Jurij

Šalamun: Gobice

PRIPOVEDNIŠTVO

Kosmač: Tantadruj

Zupan: Menuet za kitaro

DRAMATIKA

Smole: Antigona

Jančar: Veliki briljantni valček

Matjaž Zupančič: Vladimir

Jezik

Pisni in ustni del izpita

Dijak bere neumetnostno besedilo, in sicer:

- publicistično ali strokovno besedilo, npr.:
 - intervju,
 - novico,

Pojmi, prvine za interpretacijo

Intimistična pesem. Pesnikov pogled na življenje in ljudi. Pesniške podobe, simboli.

Pesem kot prispodoba. Tema, motivi. Pesniške podobe, pomen metafor. Zgradba, oblika pesmi.

Tema absurda. Pesniške podobe, simboli; njihov pomen. Svobodni verz, ritem.

Pravljичnost in resničnost. Pesniške podobe in njihov pomen. Groteskne prvine. Glasovna ujemanja, ritem.

Tema, motivi. Pesniške podobe. Navezava na ljudsko pesništvo, aktualiziranje njegovih motivov.

Modernistične prvine. Besedne igre, ludizem v besedilu.

Novela. Pripovedovalčev odnos do glavne književne osebe in do drugih književnih oseb. Eksistencialistične, realistične, simbolistične, fantastične prvine, barvni in zvočni učinki.

Vojni in avtobiografski roman. Književna oseba kot pripovedovalec, njen eksistencialistični bivanjski položaj. Zgradba romana, modernistične prvine.

Navezava na Sofoklejevo Antigono.

Družbenozgodovinsko ozadje, aktualizacija antičnih motivov. Poetična drama z eksistencialističnimi idejnimi prvinami. Pesniške podobe, simbolni pomeni.

Bivanjski položaj dramskih oseb. Moderna groteskna drama z idejnimi prvinami absurda. Prepletanje tragičnosti in ironije, karikiranja. Metaforičnost, njen pomen.

Sodobna drama. Bivanjski položaj dramskih oseb. Jezikovno-slogovne značilnosti.

- poročilo,
- predstavitev osebe,
- oceno/kritiko,
- komentar,
- strokovni/poljudnoznanstveni članek,
- predstavitev kraja,
- predstavitev postopka,
- opis naprave,
- uradni dopis ali javno pozivno/obveščevalno besedilo, npr.:
 - vabilo,
 - zahvalo,
 - opravičilo,
 - življenjepis,
 - zapisnik,
 - obvestilo,
 - besedilo ekonomske ali politične propagande.

Razčlenjuje prebrano besedilo, tako da:

- določi okoliščine nastanka besedila,
- določi temo besedila in podteme/ključne besede ter prepozna bistvene podatke,
- določi namen tvorca besedila,
- določi vrsto besedila (glede na različna merila) in besedilno vrsto ter prepozna njene značilnosti,
- določi prevladujoče pomensko razmerje v besedilu,
- določi prevladujoči način razvijanja teme,
- določi vlogo in pomen danih besed, povedi, delov povedi ... iz besedila ter nebesednih spremljevalcev pisanja.

Ob prebranem izhodiščnem besedilu in njegovi razčlembi dokazuje:

- poimenovalno zmožnost, tako da:
 - poimenuje prvine stvarnosti s knjižnimi besedami in v besedilu ne ponavlja besed,
 - predstavi pomen besed in besednih zvez in jih smiselno uporabi v novih povedih,
 - predstavi pomen danih blizuzvočnic in jih smiselno uporabi v novih povedih,
 - besedam iz izhodiščnega besedila poišče sopomenko, protipomenko, nadpomenko, podpomenko, besede iz iste besedne družine ali iz istega tematskega polja,
 - zamenja dano opisno besedno zvezo s tvorjenko in obratno,
 - prevzete besede zamenja z domačimi ustreznici ter vrednoti vlogo domačih in prevzetih besed,
 - zamenja dane proste besedne zveze s frazemi in obratno ter jih uporabi v novih povedih,
 - iz slovarskega sestavka raznih slovarjev (npr. SSKJ, Slovenski pravopis, Slovenski etimološki slovar, Veliki slovar tujk) zna razbrati določene podatke, ve, kaj pomenijo, in jih zna uporabiti,
 - prepozna poimenovalne napake v izhodiščnem besedilu, jih odpravi in pojasni svoje popravke;
- skladenjsko zmožnost, tako da:
 - predstavi pomen povedi/zvez povedi in pretvarja povedi v skladenjsko preprostejše ali zahtevnejše (npr. strne večstavčno poved v enostavčno, razširi enostavčno poved v večstavčno, združi zvezo povedi v večstavčno poved),
 - sprašuje po danih delih povedi,
 - tvori enostavčne povedi,
 - tvori priredno in podredno zložene povedi,
 - odpravi neustrezno ponavljanje besed v zvezah povedi,
 - v zvezi povedi določi naveznik in poišče njegovo nanašalnico,
 - izrazi isto dejanje v tvornem in trpnem stavku,
 - poroča o prvotnem dogodku (premi govor pretvori v odvisnega ali obratno),

- prepozna skladenjske napake (npr. napačno pomensko razmerje v povedi ali zvezi povedi, neustrezni naveznik v povedi ali zvezi povedi, napačno razvrščene besede ali dele povedi, napačne oblike besed), jih odpravi in utemelji svoje popravke,
- tvori skladenjsko pravilne odgovore v povedi in zvezah povedi (krajša besedila) ter pri tem upošteva pomensko, slovnično in aktualnostno razmerje;
- pravorečno zmožnost, tako da:
 - primerja knjižni in neknjižni izgovor besed, besednih zvez ali povedi in zapiše pravilni knjižni izgovor,
 - v pogovoru z izpraševalcem na ustnem izpitu govori čim bolj knjižno;
- pravopisno zmožnost, tako da:
 - prepozna pravopisne napake, jih odpravi in utemelji svoje popravke,
 - tvori pravopisno pravilne odgovore;
- slogovno zmožnost, tako da:
 - vrednoti ustreznost besedila, prepozna slogovne napake v njem, jih odpravi in utemelji popravke,
 - prepozna slogovno zaznamovane besede/besedne zveze, jih zamenja z nezaznamovanimi in ovrednoti okoliščine rabe,
 - tvori slogovno ustrezne odgovore,
 - prepozna jezikovno zvrst,
 - presodi in upošteva okoliščine za rabo ustrezne jezikovne zvrsti,
 - priredi isto besedilo za razne naslovnike in pojasni svojo priredbo;
- zmožnost nebesednega sporazumevanja, tako da:
 - v besedilu opazuje nebesedne spremljevalce, prepozna njihovo vlogo ter vrednoti njihovo ustreznost in učinkovitost,
 - med pisanjem/pogovarjanjem smiselno uporablja nebesedne spremljevalce pisanja/govorjenja, vrednoti njihovo ustreznost in učinkovitost;
- metajezikovno zmožnost, tako da:
 - poimenuje vrsto izhodiščnega besedila in to utemelji,
 - po vrednotenju učinkovitosti, ustreznosti, razumljivosti, oblikovanosti in jezikovne pravilnosti izhodiščnega besedila utemelji svoje mnenje,
 - predstavi načela uspešnega enogovornega/dvogovornega sporazumevanja in jih ponazori z zgledi,
 - v besedilu najde s strokovnim izrazom poimenovano jezikovno prvino (npr. samostalnik, tvorjenka), jo ponazori s svojim zgledom in utemelji svoj odgovor,
 - zahtevano jezikovno prvino poimenuje s strokovnim izrazom in predstavi njene pomenske, oblikovne, slogovne, izvirne, tvorbnne in tvarne značilnosti,
 - določi stavčne člene in njihove dele v enostavčni povedi,
 - določi stavčno sestavo povedi (število stavkov v povedi in razmerje med njimi, osnovni in dopolnjevalni stavek, vrsto priredja, vrsto odvisnika v podredno zloženi povedi),
 - poimenuje razmerje v zvezi povedi,
 - v povedi/zvezi povedi/besedilu odkrije poimenovalne, skladenjske, pravorečne, pravopisne, slogovne in oblikovne napake, jih odpravi in utemelji svoje popravke.
- pozna položaj slovenščine v Republiki Sloveniji, v zamejstvu in izseljenstvu ter v organih Evropske zveze.

UČBENIKI IN PRIROČNIKI ZA DIJAKE

- **Z besedo do besede 1–4 (učbenik in delovni zvezek)**
- **SLOVENŠČINA – Jezik na poklicni maturi (zbirka nalog)**
- **SLOVENŠČINA – Jezik na poklicni maturi (razlage in ponazoritve jezikovnih učnih tem)**
- **SLOVENŠČINA – Književnost na poklicni maturi**
- **BERILO – Umetnost besede 1–4 (Učbenik za slovenščino)**

